

Ірина Сверчевська

ВИДАТНІ МАТЕМАТИКИ ЖИТОМИРЩИНИ

Вивчення історії математики сьогодні є актуальним для формування цілісного світогляду, підвищення рівня математичної культури учнів. Знання про виникнення та розвиток основних наукових теорій та математичних відкриттів, про вчених-творців математики сприяє свідомому і досконалому вивченню математичних дисциплін.

Питання вивчення історії математики досліджували В.Г. Бевз, Г.О. Михалін, А.О. Розуменко, М.В. Шмигевський та інші. Знайомство з життям і науковими досягненнями вчених математиків допоможе учням зрозуміти, як відкриваються нові горизонти науки. Вивчення математичної спадщини та біографій видатних математиків рідного краю, вчених своїх земляків виховує молоде покоління в дусі патріотизму та національної гордості за рідну землю.

Пропонуємо матеріали про деяких видатних вчених-математиків Житомирщини, підібрані викладачами та студентами Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Александров Аврам Якович (15.04.1915 – 17.10.1983), математик, механік, заслужений діяч науки і техніки. Народився в Житомирі, після закінчення Ростовського інституту інженерів залізничного транспорту вступив до аспірантури та в 1941 р. захистив кандидатську дисертацію. Подальша наукова діяльність А.Я. Александрова пов'язана з Новосибірським інститутом залізничного транспорту. Тут у 1947 р. він захистив докторську дисертацію, завідував кафедрою будівельної механіки, що стала центром Новосибірської теорії пружності. А.Я. Александров є автором більше 200 наукових робіт, фундаментальні дослідження проводив в області поляризаційно-оптичних методів механіки тіла, що деформується, в області алгебри і теорії функції комплексної змінної.

Александров Аврам Якович

Аржаних Иван Семенович (24.11.1914 – 2. 03.1980). Народився у місті Брусилів Житомирської області. Працював у Ташкенті у Середньоазіатському університеті, Інституті математики АН Узбекистану, доктор фізико-математичних наук. І.С. Аржаних опублікував більше 250 робіт. Основні дослідження відносяться до теорії конформних відображень, наближених і чисельних методів [1:23].

Підгірний Анатолій Миколайович (5.04.1932 – 1996). Народився в місті Андрушівка Житомирської області. Видатний вчений в області теорії пружності, термопружності. Заслужений діяч науки і техніки України, творець і перший директор Інституту проблем машинобудування НАН України, перший президент Інженерної академії України. Вчився і працював у Харківському політехнічному інституті. Наукові інтереси А.М. Підгірного пов'язані з дослідженням найбільш відповідальних елементів конструкцій енергетичних машин, що працюють в екстремальних умовах. За ініціативою та під керівництвом А.М. Підгірного розвивався новий науковий напрям – нетрадиційна (воднева) енергетика. В останні роки життя вчений приділяв увагу створенню установок, що використовують енергію сонця і вітру, розробці серії енергозберігаючих тепло насосних агрегатів.

Підгірний Анатолій Миколайович

Самойленко Анатолій Михайлович (народ. 2.01.1938 р.), академік НАН України [2:261]. Народився в селі Потіївка Радомишльського району Житомирської області. Закінчив механіко-математичних факультет Київського університету та аспірантуру Інституту математики, доктор фізико-математичних наук з 1967 року. З 1988 року по сьогодні є директором Інституту математики НАН України. Один з провідних учених у теорії звичайних диференціальних рівнянь і теорії нелінійних коливань, засновник наукової школи з теорії багаточастотних та теорії імпульсних систем. Міжнародне визнання досліджень А.М. Самойленка підтверджують загальновізані у світовій математиці терміни "чисельно-аналітичний метод Самойленка", "функція "Гріна-Самойленка".

Самойленко Анатолій Михайлович

Слуцький Євген Євгенович (1880 – 1948), видатний математик-економіст, у світовій науці вважається основоположником нової науки: праксеології – науки про принципи раціональної діяльності людей та використання математичної теорії до понять господарювання [1:441]. Народився в Ярославській губернії, але згодом з батьками переїхав до Житомира, де Євген Навчався у Першій чоловічій гімназії (зараз приміщення Житомирського державного університету імені Івана Франка). Є.Є. Слуцький навчався на математичному відділенні фізико-математичного факультету Київського університету, на машинобудівному факультеті Мюнхенського політехнічного інституту. Після революції вступає на юридичний факультет Київського університету. Є.Є. Слуцький застосовував математичні методи до економічних проблем, досліджував критерії перевірки узгодженості експериментальних даних зі статистичними розподілами. До 1926 року працював викладачем і професором Київського комерційного інституту. Потім – у центральному статистичному управлінні в Москві, займався складанням таблиць функцій, необхідних для статистичних досліджень.

Стебницький Ієронім (30.10.1832 – 29. 01.1897). Народився у селі Роменищині Житомирського повіту. Родина Стебницьких володіла одним з кутузівських маєтків – село Кропивнє. І. Стебницький закінчив кадетський корпус інженерів шляхів сполучення, навчавсь на геодезичному відділенні Академії Генерального Штабу. Наукову діяльність розпочав у 1860 році як помічник начальника трангуляції Північного Кавказу, склав рельєфну карту Кавказу, відзначив усі найважливіші вершини між Ельбрусом і Казбеком. Займав посади начальника Військово-топографічного відділу Кавказького військового округу. У 1892 році І. Стебницький представляв Росію на міжнародному конгресі у Вашингтоні по встановленню єдиного меридіанного і поясного часу.

Шафаревич Ігор Ростиславович (народ. 3.06.1923). Народився в місті Житомирі, закінчивши школу, був прийнятий на механіко-математичний факультет Московського університету. У 1942 р. захистив кандидатську, у 1946

– докторську дисертацію. З тих пір працює в Математичному інституті Академії Наук, з 1960 року – завідувач відділом алгебри. Основні праці І.Р. Шафаревича відносяться до алгебри, теорії чисел і геометрії алгебри. У теорії чисел знайшов найзагальніший закон взаємності степеневих лишків в полях чисел алгебри, зробив фундаментальний внесок до розвитку теорії Галуа. Першим з радянських алгебраїстів почав дослідження в області геометрії алгебри, досяг важливих результатів у теорії діофантових рівнянь [2:32].

Шафаревич Ігор Ростиславович

У кожний період історії науки видатні математики є першовідкривачами невідомих раніше теорем, розв'язків задач, за якими часто відкриваються нові горизонти науки. Знайомство з біографіями та творчістю вчених, що мають найбільше право називатися житомирськими колумбами математики, підвищують інтерес учнів до вивчення математики.

Література

1. Бородін О. І., Бугай А. С. Біографічний словник діячів у галузі математики. – К.: Вища шк., 1973. – 552 с.
2. Бевз В.Г. Практикум з історії математики. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – 312 с.